

Efficiëntie heeft prioriteit bij Deense bedrijven

Je wilt of je gaat failliet, dat lijkt de huidige status van Deense melkveehouders. Uit de cijfers van de 21 Deense boeren die aangesloten zijn bij de European Dairy Farmers (EDF), blijkt dat ze door een hoge kostprijs genoodzaakt zijn om zo veel en zo efficiënt mogelijk melk te produceren.

TEKST GRIETJE DE VRIES

Deense bedrijven die willen groeien, houden vaak veel jongvee aan

Sinds de afschaffing van het quotum in 2015 is de melkproductie van de Deense deelnemers van de European Dairy Farmers (EDF) gestegen met 5,6 procent. Dat blijkt uit de cijfers die afgelopen maand tijdens het jaarlijkse EDF-congres werden gepresenteerd in het Deense Kolding. Met een melkproductie van 11.286 kg meetmelk gaan de Deense boeren ruim over de 9744 kg meet-

melk die de gemiddelde EDF-boer produceert. Ook het aantal koeien dat de Deense EDF-veehouders houden, ligt met 480 stuks flink boven de 294 van het Europese gemiddelde. Veel keuzes hebben de melkveehouders niet, want met hoge productiekosten is geld verdienen alleen mogelijk als die productiekosten zo veel mogelijk worden verdund. Dat lukt de Deense EDF-boeren goed, want de kostprijs per

Peter Timmerman: 'Een gewaardeerde medewerker blijft langer op het erf'

Goede medewerkers vinden en die vast zien te houden is een van de grootste uitdagingen voor Deense melkveehouders. Ook Peter Timmerman ervaart dat goede werknemers binnenhouden moeilijk is, maar het lukt hem en zijn zoon Mark toch aardig. 'Het belangrijkste is om iedereen gemotiveerd te houden en iedereen het gevoel te geven dat ze gewaardeerd worden.'

Op hun bedrijf met nagenoeg 400 koeien in Sommersted werken naast Peter en Mark vier Roemeense medewerkers om alles draaiende te houden. 'Om iedereen betrokken te houden, ontbijten we altijd samen. Dan praten we over van alles, behalve werk.' De kosten van arbeiders zijn 24 euro per uur en daar-

mee is hun aanwezigheid goed te merken op de jaarbalans.

Bij Timmerman wordt dan ook hard gewerkt om zo efficiënt mogelijk om te gaan met arbeidsuren. 'Logistiek moet je bedrijf goed in elkaar zitten. Als je door effectievere looplijnen 10 minuten werk per dag kunt besparen, lijkt dat misschien niet veel, maar op jaarbasis heb je het dan over 240 uur', volgens Peter Timmerman. Dat komt neer op anderhalve week koeverkeer begeleiden, terwijl het efficiënter kan met slimmere logistiek.

Timmerman zorgt er verder voor dat taken door één persoon zijn uit te voeren. 'Er moeten niet te veel mensen zich met één taak bemoeien, anders gaat het veel sneller mis.'

kg meetmelk ligt op 39,6 cent. Dat is 2,5 cent onder het Europese EDF-gemiddelde. Met een melkprijs van ongeveer 35,7 cent en opbrengsten die niet uit melk afkomstig zijn, houden de Denen nog een paar cent per kilogram melk over. Het netto bedrijfsresultaat van de Denen is met 3 eurocent net iets hoger dan het Europese EDF-gemiddelde, dat op 2,7 cent per kg meetmelk zit.

Afhankelijk van vreemde arbeid

De hoge efficiëntie van de Deense boeren is niet alleen te zien aan de kostprijs per kilogram melk, maar ook zeker in de inzet van arbeid. De Denen betalen gemiddeld 23,40 euro per uur voor arbeiders, een van de hoogste loonkosten van alle EDF-landen. Door een schaarste aan mensen die op een melkveebedrijf willen werken, worden de prijzen opgestuwd. Maar de melkveebedrijven zijn groot en zijn afhankelijk van extra mankrachten. De investering in arbeid is alleen goed te maken met arbeidsefficiëntie. Daar slagen de Denen aardig in. Per uur arbeid produceren ze 367 kg melk, dat is ruim boven het EDF-gemiddelde van 250 kg melk per uur.

Een ander voorbeeld van efficiëntie is te zien in landgebruik. Net als de arbeidskosten zijn ook de landkosten met 579 euro per hectare vergeleken met de rest van Europa bovengemiddeld hoog in Denemarken. Toch wordt er ruim 17.000 kg meetmelk per hectare geproduceerd, waardoor de landproductiviteit hoog ligt vergeleken met andere EDF-landen. Het landwerk besteden de meeste veehouders geheel of gedeeltelijk uit. Ook hiermee halen ze de arbeidsefficiëntie per kilogram melk omhoog, omdat alle arbeid ingezet wordt voor de zorg van de koeien.

Winnen of verdwijnen

Door de omvang van de bedrijven krijgen de Denen het voor elkaar om efficiënt te boeren, maar daarvoor moesten de bedrijven de afgelopen jaren wel

flink in de buidel tasten. Door de investering in schaalvergroting zijn de schulden hoog; de gemiddelde schuld per koe in Denemarken bedraagt 20.000 euro. De marktwaarde van een bedrijf ligt met 15.000 tot 20.000 euro per koe daar in de meeste gevallen onder.

Volgens Rick Hoksbergen, relatiemanager van Alfa Accountants, die de vaste adviseur van de Nederland-

Gemiddeld zijn er 480 koeien op een EDF-bedrijf in Denemarken

Coöperatieve bedrijven verzorgen de agrarische diensten

De Deense agrarische sector is van oudsher coöperatief ingesteld en dat is nog steeds terug te zien in de agrarische dienstverlening. Grote bedrijven als zuivelverwerker Arla en VikingGenetics zijn coöperatief, maar denk ook aan slagerijen en adviesbureaus. Coöperatieve adviesbureaus als LandboSyd zitten verspreid door heel Denemarken en houden zich bezig met bijna alle zaken waar boeren mee te maken hebben.

Waar Nederlandse diensten vaak verspreid zitten over verschillende bedrijven, is bij de Deense bureaus veel centraal georganiseerd. Zo bieden ze advies voor akkerbouw, financiering, recht, milieuwetten en veeteelt. Deze bedrijven houden zich ook bezig met de personeelszaken van agrarische bedrijven en handelen ook in onroerend goed. Anders Andersen, CEO van LandboSyd, vertelt dat ondanks het nog steeds afnemende

aantal boeren, het adviseringsbedrijf groter van omvang is dan ooit. 'Dat komt doordat boeren steeds grotere bedrijven hebben, maar ook doordat wetgeving simpelweg voor meer administratie zorgt. Daardoor is er veel meer werk voor ons.' In totaal hebben dienstverlenende coöperaties als LandboSyd 90 procent van het markt-aandeel van agrarische adviseringsbedrijven van Denemarken in handen.

se afdeling van EDF is, staan de meeste Deense melkveebedrijven 'onder water'. 'De gemiddelde Deense EDF-boer heeft een schuldratio van 89 procent, maar het gemiddelde van Denemarken zit op 115 procent', vertelt Hoksbergen. De hoge schulden komen volgens hem door schaalvergroting, maar ook de daling van de grondprijs doet een duit in het zakje. 'Door de crisis tien jaar geleden daalde de grondprijs, waardoor de melkveebedrijven overgefinancierd werden. Dit heeft veel faillissementen opgeleverd en dat loopt nog steeds door.'

Ratrace van schaalvergroting

Overfinanciering geldt volgens Hoksbergen niet voor alle bedrijven. De bedrijven die staande blijven, doen het juist heel goed. 'Alles valt of staat met efficiëntie

bij een dergelijke kostprijs en schuldratio. Als je niet efficiënt genoeg boert in Denemarken, verdwijnt je.' In de praktijk houdt dit in dat de afgelopen zes jaar duizend melkveebedrijven zijn verdwenen of zijn opgekocht door andere boeren. Momenteel zijn er nog maar 3000 melkveebedrijven in Denemarken. Volgens Hoksbergen is het een ratrace: de failliete buurman wordt opgekocht, waardoor het bedrijf weer groter wordt. 'Die groei is dan niet meer van 100 koeien naar 150, maar is met de omvang van de huidige bedrijven eerder een groei van 500 naar 800 koeien. Dan vraag ik me toch af: hoe lang is dat voor een boer te behappen?' Alleen met goed doordachte investeringen, beantwoordt Hoksbergen zijn eigen vraag. 'Je ziet dat de bedrijven die slagen in een dergelijke groei, precies weten waar ze mee bezig zijn en

De Deense EDF koeien produceren gemiddeld bijna 12.000 kg meetmelk

Dertig jaar om agrifoodsector klimaatneutraal te maken

Zoals in alle landen, heeft de agrarische sector ook in Denemarken te maken met verhoogde regeldruk door het klimaat. Niet alleen heeft het land te maken met het Klimaatverdrag, dat in Parijs werd getekend, maar nationaal geldt nog een klimaatregeling. De agrifoodsector heeft namelijk de ambitie om vanaf 2050 klimaatneutraal te zijn. Het is nog te vroeg om te zeggen wat dit gaat betekenen voor de huidige manier van boe-

ren, maar er wordt al volop gespeculeerd. Volgens Morten Hoyer van de Deense Agriculture and Food Council is een deel van het probleem op te lossen met bekende oplossingen als groene energie, het optimaal benutten van grondstoffen, het verlagen van broeikasgasuitstoot en het vastleggen van CO₂. 'Een ander groot deel moet eigenlijk gebeuren met nu nog onbekende oplossingen. In de komende dertig jaar kan er nog

een hoop ontwikkeld worden, want onze technologie-ontwikkeling gaat snel.' Volgens EDF-voorzitter Neil Dyson is er voor Europese boeren een belangrijke rol weggelegd. 'Wij zijn niet het probleem, maar we zijn onderdeel van de oplossing. Als we efficiënter kunnen produceren, is dat gunstig voor het klimaat.' Dyson zegt hierbij dat boeren hiervoor wel bereid moeten zijn om te veranderen en mee te gaan in ontwikkelingen.

wat de nieuwe situatie wordt. Je moet goed weten hoe uitbreiding bijdraagt aan je huidige situatie. Als de efficiëntie van je bedrijf er niet op vooruitgaat, is het maar de vraag of je goed doet aan zo'n investering.'

Opvolger onbekend

De financiële situatie is niet de enige bedreiging voor de Deense boeren. Bedrijfsopvolging speelt ook een grote rol in het toekomstbeeld en die lijkt op de meeste bedrijven niet vanzelfsprekend. Gebrek aan interesse om in de melkveehouderij aan de slag te gaan lijkt niet alleen om vreemde arbeid te gaan, maar ook binnen de families is er weinig motivatie om het bedrijf over te nemen.

Een reden hiervoor zou de financiële situatie kunnen zijn. Een bedrijf kopen dat eigenlijk 'onder water' staat, geeft je niet een makkelijke start als jonge boer. Een groot deel van de melkveehouders heeft mede daardoor geen kinderen die het bedrijf van hen willen overnemen. Daarnaast kan volgens Hoksbergen, naast de financiële situatie, de omvang van het bedrijf ook meespelen in de besluitvorming. 'De melkveehouders zijn zelf opgegroeid op een kleiner bedrijf, waarin ze alles zelf rond konden zetten. Zo krijg je volgens mij liefde voor het vak. Op grote bedrijven ben je toch meer een manager en krijgen de kinderen de liefde voor het vak minder mee.'

Tabel 1 – Kosten en opbrengsten van Deense EDF-boeren vergeleken met het Europese EDF-gemiddelde (bron: EDF)

	eurocent/kg meetmelk	
	Denemarken	Europa
opbrengsten uit melk	35,7	35,3
overige opbrengsten	4,6	7,3
totale opbrengsten	40,3	42,6
directe kosten	16,6	17,7
waarvan aangekocht voer	11,1	11,2
arbeid, machines, gebouwen	17,6	19,6
landkosten	3,6	2,8
overige kosten	1,7	2,1
totale kosten	39,6	42,1
betalingsrechten	2,3	2,2
netto bedrijfsresultaat	3,0	2,7
break-even	32,6	32,6
arbeidsopbrengst (€/uur)	35,3	24,6

Boeren in Denemarken komt neer op boeren met een mentaliteit om alles te optimaliseren, omdat het simpelweg niet anders kan. Kijkend naar de voorbije jaren zijn er steeds minder bedrijven, maar drijven de blijvende bedrijven de melkproductie van de tevens groeiende veestapel steeds verder op. 'Hoe ver de Denen kunnen gaan in uitbreiding en efficiëntie zullen we zien, maar ze hebben ons vaker verrast', vertelt Hoksbergen. 'Het is heel knap hoe snel ze in Denemarken de melkproductie per koe hebben weten te verhogen. Een melkproductie van 12.000 kg per koe is al heel normaal geworden, terwijl het gemiddelde tien jaar geleden nog onder 10.000 kg lag. Ik ben benieuwd waar de grens van efficiëntie ligt en hoeveel bedrijven er over tien jaar nog zijn in Denemarken.'

Om arbeid efficiënt te houden, is er vaak één persoon verantwoordelijk voor het melken

